

Tapani Tammisto 1932—2017

Professori Tapani Tammisto syntyi Mikkelissä 2.12.1932 ja kuoli 23.5.2017 pitkän sairauden uuttamana. Hän oli Helsingin yliopiston ensimmäinen anestesiologian professori ja toimi virassa 1971—1995. Tohtorintutkintonsa hän suoritti Helsingin yliopiston farmakologian laitoksella 1965. Kokeellisen väitöskirjan aihe liittyi läheisesti laitoksen ajan suosikkiteemaan, 5-hydroksitryptamiiniin. Moni anestesiologi oli jo siihen mennessä tehnyt läheistä yhteistyötä farmakologien kanssa. Myös Tapanin jälkeen tullut sukupolvi on hyötynyt tämän yhteistyön myönteisistä kokemuksista ja saavutuksista.

Tapani teki aktiivisesti tutkimusta jo erikoisuudessaan. Silloin syntyivät hänen ehkä siteerautimmat tieteelliset julkaisunsa, jotka käsittelevät suksametoniin aiheuttamaa lihasvauriota halotaaianestesiassa. Tapani hoiti tuolloin vapaa-ajallaan anestesiaa myös Hyvinkään aluesairaalassa ja tutki siellä esimerkiksi infuusiotromboflebiitin ehkäisyä liuoksiin lisättyllä puskurilla.

Tapanin mielestä jokainen anestesia oli farmakologis-fysiologinen kliininen tutkimus, jossa potilaan hyvinvointia tuli jatkuvasti monitoroida. Hän tutki monia uusia lihasrelaksantteja, joita tuolloin tuli kliiniseen käyttöön tiuhaan tahtiin. Hermo-lihasliitoksen toiminnan jatkuva monitorointi mahdollisti täsmäannostelun, jonka avulla potilaan lihasvoima saatiin sopivasti palautettua leikkauksen päätyttyä.

Tapani oli erityisen kiinnostunut aluksi akuutin ja myöhemmin myös kroonisen kivun hoidosta. Uusia analgeetteja syntetisoitiin noina vuosina, ja niiden kliinisen farmakologian selvittäminen oli yksi keskeisistä tutkimusalueista. Tapani myös innosti tutkimaan kaikkien käyttämää, mutta vähän

tutkittua oksikodonia. Tapani havaitsi potilaiden suuret yksilölliset erot kipulääkityksen tarpeessa. Hän kehitti HYKS:n lääkintätekniikan kanssa laitetta, jolla potilas pystyisi itse ohjaamaan kipulääkitystään anestesiaalääkärin asettamien turvараjojen puitteissa. Valitettavasti insinöörien taidot tai sairaalan resurssit eivät riittäneet kaupallisen tuotteen synnyttämiseen.

Tapanin aloitteesta kehitettiin myös visuaalista kivun voimakkuuden mittausta. Välittömässä anestesian jälkeisessä, tokkuraisessa vaiheessa tähän soveltui hyvin 50 senttimetrin mittainen punainen ”kipukiila”. Meilahden sairaalaan perustettiin Suomen ensimmäinen kipupoliklinikka ja Tapani osallistui aktiivisesti sen viikoittaisiin kokouksiin. Hän osallistui myös aktiivisesti keskusteluun eutanasiasta ja kuolevan potilaan hoidosta. Hän oli mukana työryhmässä, joka kirjoitti Lääkintöhallituksen ohjekirjeen kuolevan potilaan hoidosta 1982. Se loi perustan nykyiselle saattohoidolle.

Potilasturvallisuuden parantaminen monitoroinnin avulla oli yksi professori Tammiston merkittävistä saavutuksista. Hänen tutkimusryhmänsä tutkimukset ja läheinen yhteistyö suomalaisen Datex-yhtiön kanssa olivat pitkälti tämän yrityksen kansainvälisen menestyksen taustalla. Erityisen merkittävä oli uloshengitysilman hiilidioksidipitoisuuden mittaaminen. Sen avulla potilaan ventilaatio osattiin säätää sopivalle tasolle ja samalla pystyttiin varmistamaan intubaatioputken oikea sijainti. Noihin aikoihin saattoi vielä tehdä tutkimusta, jossa potilas intuboitui anestesian induktiossa joko trakeaan tai esofagukseen. Tutkimusryhmän jäsen seurasi uloshengitysilman hiilidioksidikäyrrää ja ilmoitti, missä uskoi putken

olevan. Menetelmä osoittautui erittäin herkäksi havaitsemaan esofagusintubaation tilanteessa, jossa äänihuulia ei saatu näkyviin. Menetelmä tuli yleiseen käyttöön myös Yhdysvalloissa, jossa havahduttiin esofagusintubaatioiden aiheuttamiin aivokuolemiin ja niiden kustannuksiin.

Viimeisinä työvuosinaan Tapani Tammisto työskenteli haasteellisimman monitorointikohteen parissa. Yhteistyössä insinöörien ja anestesiälääkäreiden kanssa haluttiin kehittää laite, jonka avulla anestesia lääkäri tietää, nukkuuko potilas vai ei. Potilas kytkettiin ABM:iin eli Anaesthesia and Brain Monitor -laitteeseen, ”otsaryppykoneeseen”, joka monitoroi EEG:n ja otsalihaksen toimintaa. ABM:stä ei tullut kliinistä työkalua, mutta sen parissa tehty työ johti uusiin sovelluksiin, joita nykyään käytetään leikkaussaleissa ja teho-osastoilla. Aiheeseen liittyvä tutkimus ja muukin laitekehittely-yhteistyö jatkuvat edelleen Instrumentariumin (johon Datex kuului) ostaneen GE Healthcare -yhtiön kanssa.

Uransa aikana Tapani osallistui aktiivisesti kansallisten ja eurooppalaisten järjestöjen toimintaan, esimerkkeinä Suomen Anestesiologiyhdistyksen puheenjohtajuus 1968—69 sekä toimiminen Euroopan Anestesia-akatemian hallituksessa (viimeksi varapuheenjohtajana) 1978—1989.

Tapani Tammisto johti professorina ja ylilääkärinä klinikkaa leikkausosastolta, joko salista tai anestesiälääkäreiden yhteisen kanslian kirjoitusnurkkauksesta. Hän oli aina läsnä, opastamassa, innostamassa, kyseenalaistamassa ja keskustelemassa. Oikeudenmukaisuutensa, esimerkillisyytensä ja huomaavaisuutensa ansiosta hän saavutti kollegakuntansa arvonannon. Hän osasi viisaasti

valita pätevät kollegat huolehtimaan kliinisestä hallinnoinnista.

Kun Tapani Tammisto vuonna 1971 valittiin anestesiologian professoriksi, hän oli alan ensimmäinen professori Helsingin yliopistossa. Hän osallistui professorikautensa aikana jollain tavoin yli kymmenen anestesiologian ja tehohoidon erikoisalan professorin koulutukseen. Me allekirjoittaneetkin olemme kiitollisia ja ylpeitä siitä, että saimme nauttia Tapanin huolenpidosta ja opetuksesta. ■